
Odnosi Europe i Latinske Amerike od početka 19. st. do danas

LIDIJA KOS-STANIŠIĆ¹

Sažetak

U radu se analizira odnos Europe i Latinske Amerike od početka 19. stoljeća do danas. Možemo izdvojiti nekoliko karakterističnih razdoblja u razvoju tih odnosa: prvo, razdoblje kolonizacije; drugo, razdoblje osamostaljivanja latinoameričkih država; treće, razdoblje između dva svjetska rata; četvrto razdoblje nakon Drugog svjetskog rata; i peto, razdoblje nakon hladnog rata. U svakom spomenutom razdoblju analiziraju se politički i gospodarski odnosi Europe prema Latinskoj Americi. Posebno se analizira razdoblje druge polovice 20. stoljeća u kojem se politika EZ, kasnije EU prema Latinskoj Americi promatra u trokutu Europa-Latinska Amerika-SAD. Usprkos činjenici da su Europljani otkrili i kolonizirali Latinsku Ameriku, SAD postaju u drugoj polovici 20. stoljeća dominantne u političkim i gospodarskim procesima u tom dijelu svijeta.

Ključne riječi: Europa, Latinska Amerika, Europska zajednica / Europska unija

Uvod

Termin Latinska Amerika, prvi su počeli početkom 19. stoljeća koristiti Francuzi kako bi legitimirali svoju politiku prema američkom kontinentu južno od SAD, a odnosio se na sve zemlje "latinskog" tj. romanskoga govornog područja. Od tada termin se često upotrebljava a da se pritom točno ne definira na koje zemlje se odnosi. Zbog toga je geografsko određenje Latinske Amerike vrlo nejasno: Uključuje li Karipske otoke engleskog govornog područja? Uključuje li samo južnu ili i centralnu Ameriku? Što je s Britanskom Gvajanom koja se nalazi u Južnoj Americi? Radi distinkcije u ovom radu koristit će se definicija Cambridge Encyclopedia of Latin America and

---

1 Mr. sc. Lidija Kos-Stanišić je znanstveni novak na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu

the Caribbean koja definira Latinsku Ameriku – španjolsko govorno područje u zapadnoj hemisferi, portugalski Brazil i francuski Haiti.²

Političke i gospodarske odnose Europe i Latinske Amerike možemo promatrati kroz pet karakterističnih razdoblja: prvo, razdoblje kolonizacije (1492-1804); drugo, razdoblje osamostaljivanja latinoameričkih država (1804-1914); treće, razdoblje između dva svjetska rata (1918-1941); četvrto razdoblje nakon Drugog svjetskog rata (1945-1989); i peto, razdoblje nakon hladnog rata (1990.-). Upravo je u tom posljednjem razdoblju došlo do bitne redefinicije odnosa Europe prema Latinskoj Americi, jer se oni ne mogu gledati isključivo na bilateralnoj osnovi, već se moraju promatrati kroz odnose u trokutu Europa–Latinska Amerika–SAD.

Razdoblje kolonizacije (1492-1804)³ nije predmet analize ovog rada te će biti samo dotaknuto. U potrazi za zapadnim putem prema Indiji, Columbo je otkrio “novi svijet”, a *Ugovorom iz Tordesillas* 1494. Španjolska i Portugal odredili su demarkacijsku liniju koja je trebala dijeliti novootkrivene prekomorske posjede. Nakon podjele, osvajanja i koloniziranja Latinske Amerike, njezin teritorij je organiziran u podkraljevstva: pod španjolskom krunom bilo je podkraljevstvo Nova Španjolska, Nova Granada, Peru i Rio de La Plata; a pod portugalskom krunom podkraljevstvo Brazil. Unatoč činjenici da su potekle i bile pod vlašću država zapadne civilizacije, države Latinske Amerike su imale specifičan identitet čiji su sastavni dijelovi bili autoritativna kultura, katoličanstvo i domorodačke kulture.

Stjecanje nezavisnosti latinoameričkih država i uloga europskih sila (1804-1914)

Značajke drugog razdoblja odnosa Europe i Latinske Amerike su: političko osamostaljivanje država Latinske Amerike; njihova gospodarska ovisnost o Europi te sve do 1898. (američko-španjolski rat) nepristustvo SAD u regiji.

Europski kolonijalisti vladali su Latinskom Amerikom do stjecanja njezine nezavisnosti i stvaranja novih država (1804-1824), ali su nastavili teritorijalno prodirati u latinoamerički sustem sve do današnjih dana. Španjolska, najjemenitnija kolonijalna sila u Latinskoj Americi, nakon stvaranja novih država izgubila je utjecaj i došla na samu marginu događaja. Izgubila je sve svoje posjede osim Kube. Opsjednuta željom za obnovom carstva, s vremena na vrijeme pokušavala je obnoviti vlast nad bivšim kolonijama. Nakon 1824. ponovno osvajanje Latinske Amerike bilo je samo

² *Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Caribbean*, rev. ed., Cambridge University Press, Cambridge 1992.

³ Karakteristike prvog razdoblja odnosa Europe i Latinske Amerike su: europsko posjedovanje tj. vlasništvo nad Latinskom Amerikom; potpuna eksploatacija Latinske Amerike te nepristustvo SAD-a na prostoru Latinske Amerike.

san, ali je Španjolska vjerujući u njega odbila priznati novostvorene države. Odnos Portugala prema Brazilu bio je u suprotnosti sa španjolskom politikom. Pod utjecajem Velike Britanije koja je bila posrednik u pregovorima, Portugal je dekretom oslobodio Brazil svoje vladavine,⁴ priznavši ga već 1825. kao nezavisnu državu.

Britanski ciljevi u Latinskoj Americi bili su primarno trgovačke prirode i fokusirani na širenje njihove novostečene industrijske snage konsolidiranjem i širenjem ekonomskih pozicija. Britanska trgovačka flota i superiorna mornarica dominirale su Atlantikom i služile obrani britanskih trgovačkih interesa, dok su to isto pravo negirale ostalim silama. Akvizicija dodatnog teritorija⁵ u tom razdoblju nije bila od velike važnosti za britansku politiku. Jedini teritorij anektiran u razdoblju oslobodilačkih pokreta bilo je Falklandsko otočje, koje je 1833. silom oduzeto Argentinini. Usprkos tome što je do razdoblja latinoameričke nezavisnosti izgubila veći dio svog američkog carstva, Francuska se više od ostalih europskih sila i dalje nastavila uplitati u događaje u regiji.⁶

Sve do I. svjetskog rata Europa je bila Latinskoj Americi glavni trgovački partner, opskrbljivač kapitala, investicija, tehnologija i imigranata. Britanski trgovački interesi i francuska frustrirana imperijalna ambicija i dalje su bili aktualni, a Njemačka i Italija stupile su na latinoameričku scenu tek nakon ujedinjenja 1870-ih. Europske vojne intervencije događale su se sporadično, ponekad i koordinirano, a zadnja europska akcija u Latinskoj Americi bila je kombinirana britansko-njemačko-talijanska blokada Venecuele 1902-1903.

Europski ciljevi bili su mješovite prirode. Za razliku od drugih dijelova svijeta, Latinska Amerika nikada nije bila arena europske politike sile i imperijalizma, ali je bila objekt rivaliteta za ekonomske, političke, kulturalne i vojne utjecaje. Brza industrijalizacija europskih država vodila je povećavanju njihovih potreba za hranom i sirovinama, kao i potrebom za novim

- 4 Portugal nije nad Brazilom imao takvu striktnu kontrolu kakvu je imala Španjolska nad svojim kolonijama, osim u razdoblju 1808.-1821. kad je Portugal bio pod francuskom okupacijom i kad je portugalska kraljevska obitelj boravila u Brazilu. Nakon povratka kraljevske obitelji u domovinu, u Brazilu je ostao živjeti nasljednik portugalskog trona koji je već sljedeće godine-1822. zatražio nezavisnost. Tijekom pregovora oko stjecanja nezavisnosti i portugalskog priznanja Brazila, Britanija je bila u njima posrednik. Obitelj princa regenta vladala je Brazilom sve do 1898.
- 5 Između 1844. i 1860. Velika Britanija je imala i protektorat nad Srednjoameričkom obalom komaraca, današnjom karibskom obalom Nikaragve, a već postojeće kolonije povećale su broj graničnih razmirica od kojih neke sežu i do 1990. - s Venezuelom oko Britanske Gvajane (danas Gvajane) te Meksikom i Guatemalom oko Britanskog Hondurasa (danas Belize).
- 6 Francuska je nakon poraza Napoleona 1815. pokušala uz pomoć Svete Alijanse omogućiti Španjolskoj ponovno osvajanje svojih kolonija, ali je akciju rekonkviste spriječila britanska mornarica. Tridesetih godina 19. st. Francuska je poduzela pomorsku blokadu Vera Cruza i Buenos Airesa. U blokadi Buenos Airesa 1845.-1849. pridružila se britanskim nastojanjima da se s vlasti smijeni argentinski diktator Juan Manuel de Rosas. Međutim, intervencija nije uspjela. G. Pope Atkins; *Latin America in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1995. Str. 82.

tržištima maunfakturno proizvedene robe, investiranje kapitala, terena za isprobavanje tehničkih i menagerskih sposobnosti te odljev viška stanovništva. Međunarodna pravila igre nalagala su da kada jedna velika sila pomogne ekonomski razvoj, potakne kulturnu razmjenu ili vojnu modernizaciju neke latinoameričke države, ostale velike sile slijede je u nastojanjima kako bi postigle isto. Od 1885. do 1914. europske vojne misije u Latinskoj Americi, kao i obuka latinoameričkih oficira u Europi, ojačale su vojne i političke odnose Latinske Amerike i Europe, a ujedno su služile ekonomiji i prestižu određene europske države. Osobito su bile snažne francuske aktivnosti u Peruu, Brazilu, Urugvaju i Paragvaju te njemačke u Čileu, Argentini i Boliviji. Nakon ujedinjenja Njemačke i osnivanja carstva 1871. Njemačka je povezivala političke, vojne, kulturalne i ekonomske odnose s Latinskom Amerikom u kompleksnu politiku. Stupanje njemačke trgovine i investiranja na tlo Latinske Amerike bilo je još važnije jer znamo kako je u tom istom razdoblju Njemačka patila od nedostatka stranog kapitala, i da je njezin fokus investiranja bila Srednja Europa.

Španjolska vanjska politika bila je orijentirana na Europu, ali veza s Latinskom Amerikom nije bila isključivo emocionalne prirode. Kao reakciju na američko-španjolski rata oko Kube (1898.)⁷ poznati španjolski intelektualci počeli su promicati ideju o zajedničkoj civilizaciji ili kulturnoj zajednici Španjolske i Španjolske Amerike – *panhispanizam ili hispanismo*.⁸ Iako je španjolska vlada vidjela kulturnu solidarnost hispanizma kao način koji će Španjolsku učiniti ekonomski kompetentnijom i koji će promicati njezin utjecaj i prestiž u Latinskoj Americi, španjolska ekonomija nije bila sposobna natjecati se za latinoameričko tržište. Europski suparnici i SAD bile su za nju prejaki.

Godine 1901. *Clayton-Bulwer sporazum*⁹ zamijenjen je *Pauncefote sporazumom* kojim je Velika Britanija prepustila SAD primat u području Kari-

7 Na početku rata Kube i Španjolske 1895. (kojim je Kuba tražila nezavisnost od Španjolske) SAD su proglasile neutralnost, no nakon što je na vlast došao novi predsjednik McKindley i nakon što je američki ratni brod pod sumljivim okolnostima uništen u havanskoj luci, SAD su objavile rat Španjolskoj. Razlog ratu je bila: javna netrpeljivost prema španjolskoj autokratskoj vladavini; novi američki duh stimuliran nacionalističkom i senzacionalističkom štampom; američke simpatije prema zahtjevima za nezavisnost. D. Goldstein & K. Dillon, *The Spanish-American War*, Brassey's, Washington-London 1998.

8 Pokret je bio poznat pod nazivom *hispanismo* ili hispanoamericanismo, a zagovarala ga je skupina španjolskih intelektualaca koji su pokušali uvjeriti španjolsku vladu da ustanovi službene programe koji bi se bazirali na njihovoj ideji. Rani zagovaratelji *hispanisma* nisu imali na umu samo kulturnu zajednicu ljudi španjolskoga govornog područja, već su isticali i rasnu i kulturnu solidarnost, kao i poboljšanje ekonomske interakcije na obostranu korist. Neprijateljstvo prema *panamerikanizmu* bila je konstantna tema, budući da su yankee imperijalizam i materijalizam držali prijetnjom hispanskim vijednostima Latinske Amerike. Godine 1900 održan je u Madridu prvi Hispano-američki kulturni i ekonomski kongres koji se smatra službenim početkom politike hispanisma. Španjolska vlada je hispanizam umjereno podržavala.

9 Kako bi se zastrašili ostali europski ekspanzionisti, Velika Britanija je inicijalno pokušala surađivati sa SAD te je 1823. predložila bilateralnu deklaraciju kojom bi obje sile

ba kao i dozvolu građenja Kanala i nadzor nad njim. Unatoč tome, britansko investiranje i trgovina s Latinskom Amerikom dosegli su svoj vrhunac uoči I. svjetskog rata, kad su iznosili $\frac{1}{4}$ ukupnih britanskih investicija u prekomorska područja.¹⁰ Francuska se u razdoblju druge polovice 19. st. upustila u dvije kolonijalne avanture – okupaciju Meksika 1860-ih i podržavanje interesa privatne francuske kompanije Panama Canal,¹¹ ali su i francuski interesi u razdoblju prije I. svjetskog rata bili isključivo ekonomske prirode.

Međuratno razdoblje (1918-1941)

Značajke trećeg razdoblja odnosa Europe i Latinske Amerike su: SAD preuzimaju primat u Latinskoj Americi; a odnosi Europe i Latinske Amerike su ekonomske prirode (trgovački odnosi, modernizacija vojski).

Nakon I. svjetskog rata interes Europe za Latinsku Ameriku je splasnuo, a u međuvremenu su SAD zauzele mjesto koje je prije pripadalo Europi. Iako je Monroova doktrina proglašena 1823., tek nakon I. svjetskog rata Amerikanci su počeli Latinsku Ameriku smatrati svojim dvorištem i zonom američkog utjecaja. Europske države bile su zainteresirane za trgovačke odnose, a Njemačka i Francuska ponovo su igrale odlučujuću ulogu u modernizaciji latinoameričkih vojski. Zbog jake njemačke nazočnosti u Latinskoj Americi kao i lokalnih političkih skupina koje su sa simpatijama gledale na nacističku Njemačku i fašističku Italiju, Europa je tridesetih ponovno uključila Latinsku Ameriku u svoje strateške kalkulacije.

Španjolski građanski rat 1936-1939 podijelio je latinoameričko javno mnijenje, a nakon njegovog završetka general Francisco Franco prihvatio

---

izrazile da nemaju nikakve teritorijalne pretenzije prema teritorijima Španjolskog carstva, i da će se protiviti takvim pokušajima od strane Svete Alijanse ili same Španjolske koja bi mogla pokušati ponovo osvojiti svoje bivše kolonije. Američki predsjednik James Monroe odbio je zajedničku deklaraciju i donio unilateralnu izjavu (Monroova doktrina) kojom je proglasio da zapadna hemisfera pripada Amerikancima i da SAD neće tolerirati europska uplitanja. Unatoč svemu, Velika Britanija je i dalje u Srednjoj Americi ostala američki rival, osobito u pitanjima gradnje kanala, koji bi povezivao Atlanski i Tih ocean. Rivalitet je ublažen 1850. potpisivanjem Clayton-Bulwer sporazuma kojim su se obje strane obvezale da neće unilateralno poduzeti projekt gradnje kanala. Keen B. & Hayes K. *A History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston & New York 2000., str. 544.

10 G. Pope Atkins; *Latin America in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1995., str. 85.

11 Pokušavajući naplatiti dugovanja 1861. Španjolska, Velika Britanija i Francuska sudjelovale su u vojnoj intervenciji u Meksiku, no nakon što je Francuska pokazala želju za okupacijom Meksika, Španjolska i Velika Britanija su se povukle. Nakon povlačenja saveznika iz Meksika, francuske trupe osvojile su u proljeće 1864. Cuidad de Mexico i instalirale princa Maximiliana Habsburga za meksičkog cara. Ali, otpor meksičkih patriota pod vodstvom Benita Juareza, američka opozicija francuskoj okupaciji i kraj američkoga građanskog rata doveli su do kraja francuske imperijalne ambicije u Latinskoj Americi i ponižavajućeg povlačenja iz Meksika. Druga avantura je bio poduhvat privatne francuske kompanije koja je nakon sporazuma GB i SAD počela graditi Panamski kanal. Lošim vođenjem, žutom groznicom i korupcijom taj poduhvat je doveden do bankrota, 1888. je napušten, a 1902. prodan SAD.

je novi oblik panhispanisma – *hispanidad*, kojeg je popularizirao falangista Ramiro de Maeztu 1934. u knjizi “*Defensa de la Hispanidad*”.¹² Hispanidad je bio mješavina hispanisma i falangisma (španjolska varijanta fašizma) i osnova španjolske politike prema Latinskoj Americi, a trebao je pomoći ponovnom stvaranju američkog carstva.

Prvi svjetski rat poremetio je odnose Njemačke i Latinske Amerike, ali su vojni odnosi Njemačke sa Čileom, Argentinom i Bolivijom ubrzo bili obnovljeni i trajali su sve do izbijanja II. svjetskog rata. Njemačka nacistička politika željela je da Latinska Amerika bude izvor sirovina potrebnih njemačkoj ratnoj industriji, kao i da njemačke zajednice u Latinskoj Americi šire pozitivne informacije o novoj Njemačkoj. Ti su pokušaji doveli do sukoba unutar njemačkih zajednica u Latinskoj Americi, kao i sukoba Njemačke i vlada država Latinske Amerike, uključujući i Argentinu i Brazil koji su inače bila blagonakloni prema njemačkoj politici.

Razdoblje poslije II. svjetskog rata i hladni rat (1945-1989)

Četvrto razdoblje podijeljeno je na dva podrazdoblja. Značajka prvog podrazdoblja (1945-1970) je slaba zainteresiranost Europe za Latinsku Ameriku, da bi u sedamdesetim gospodarski i politički interes Europe za Latinskom Amerikom bio obnovljen te je EZ postala novi akter u Latinskoj Americi.

Ratom iscrpljeni Europljani ponovo su se povukli iz Latinske Amerike. Bili su zauzeti europskim poslovima: rekonstrukcijom i obnovom, organiziranjem NATO-a i razvitkom europske intergacijske asocijacije koja je kulminirala osnivanjem Europske zajednice (EZ). Sredinom šezdesetih obnovljen je interes Europe za Latinsku Ameriku, poboljšani su postojeći odnosi i inicirani novi diplomatskim kontaktima, kulturnim razmjenama, ekonomskom pomoći, privatnim investicijama i trgovačkim odnosima, te osobito trgovinom oružjem.¹³ Kako zbog geografske i političke udaljenosti, tako i

12 Knjiga je razradivala mističnim i reakcionarnim terminima obnovu španjolske moći na svjetskoj sceni. Prema falangistima, osnova španjolske veličine je u 16 st. bila u odanosti crkvi, vojnoj i pomorskoj čvrstoći i hijerarhijskom socijalnom poretku. Nakon tog razdoblja Španjolska trpi tri stoljeća ponižavanja, i sve to zbog poganske renesanse, protestantske reformacije. Falangististi su se divili talijanskom fašizmu i njemačkom nacizmu, ali su inzistirali na različitosti falangizma koji je svoje korijene vukao iz srednjovjekovnih vrijednosti. Kako bi obnovili značaj Španjolske, trebao se vratiti religioznoj netoleranciji, inkviziciji, obnovi vojne moći i vrijednosti i obnoviti carstvo u Americi. Falangizam je bio antimasonski, antisemitski, antidemokratski, antisocijalistički i anti-komunistički pokret. Za španjolskoga građanskog rata i tijekom II. svjetskog rata organizacije povezane s falangistima širile su svoju propagandu po Latinskoj Americi, ponekad u savezu s njemačkim nacistima i talijanskim fašistima. G. Pope Atkins; *Latin America in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1995. str. 87.-88.

13 Prema studiji State Departmenta, Latinska Amerika izuzevši Kubu je u razdoblju

zbog nedostatka sigurnosnih prijetnji, Latinska Amerika nije zauzimala važno mjesto u europskim razmatranjima. Ipak, članice NATO-a su bile zainteresirane da u slučaju izbijanja europskog rata, Meksički zaljev i Karipsko more budu otvoreni za pokrete vojne sile i njihovu opskrbu.

Politički interesi i aktivnosti u pojedinim državama uključivali su ideološke elemente. Španjolska pod Francom pokušavala je kroz *hispanidad* pridobiti glasove Latinske Amerike u Ujedinjenim narodima (UN) i tako omogućiti vlastiti ulazak u tu svjetsku organizaciju, što joj je i 1956. uspjelo. Nakon Francove smrti 1974. i španjolskog priključivanja NATO-u i Europskoj zajednici (EZ), Španjolska je postala politički i kulturni most koji povezuje Europu s Latinskom Amerikom. Politika Zapadne Njemačke prema Latinskoj Americi je bila obilježena velikim brojem nacističkih zločinaca koji su tamo emigrirali nakon II. svjetskog rata, sprečavanjem latinoameričkog priznanja Istočne Njemačke te promoviranjem njemačkog ujedinjenja. No, nakon Brandtove *Ostpolitike* i sporazuma sklopljenog između dvije Njemačke 1972., Zapadna Njemačka je preokrenula svoje prioritete. Francuska i Nizozemska sređivale su odnose s karipskim kolonijama, dok se Velika Britanija uplela u niz sukoba: s Venezuelom oko Gvajane, s Guatemalom oko Beliza i s Argentinom oko Falklanda. Ostale europske države s vremenom na vrijeme bile su zainteresirane za dobijanje latinoameričke potpore prigodom glasovanja u UN-u. Portugal je uglavnom mogao računati na potporu Brazila, a Italija Argentine

Ekonomski odnosi određivali su i političke odnose. Latinska Amerika je bila važan trgovački partner i vaneuropska regija u kojoj su Europljani najviše investirali. Europska zajednica bila je novi akter u Latinskoj Americi, koji je tek sedamdesetih počeo formulirati svoju politiku prema Latinskoj Americi. Nakon američkog poraza u Vijetnamu i njihovog privremenog povlačenja s međunarodne scene, Europa i Latinska Amerika su iskoristile vakuum i započele razdoblje igranja aktivne ulogu u svijetu. U prijestolnici EZ, Bruxellesu, ustanovljen je s Latinskom Amerikom konzultorni mehanizam na razini veleposlanika, a od 1971. započele su i serije polugodišnjih multilateralnih diplomatskih sastanaka na kojima se raspravljalo o interregionalnim odnosima. EZ je izravno surađivala s nekim ekonomskim organizacijama¹⁴ unutar LAES-a (Latinoamerički ekonomski sistem), a u listopadu 1984. osnovan je Instituto de Relaciones Europeo-Latinoamericano (IRELA)¹⁵ čije se sjedište nalazi u Madridu. Godine 1971. EZ je osnovala

1966.-1973. potrošila na naoružanje 1,7 milijardi \$, od toga 75% narudžbi je bilo za Zapadnu Europu - Velika Britanija, Francuska i Zapadna Njemačka. Ibid. str. 290.

14 Latinoameričke države imaju burnu integracijsku prošlost. Šezdesetih godina osnovali su po uzoru na europska zbivanja: Latinoameričku zonu slobodne trgovine koja je imala dvije grupacije, Laplatsku i Andsku; Centralno američku zonu slobodne trgovine. Kasnije su osnovani CARICOM (Karipsko zajedničko tržište) i LAES (Latinoamerički ekonomski sistem) V. Mileta, *Europska integracija...*, FPZ Zagreb 1996., str. 9-10.

15 IRELA organizira konferencije i seminare, skuplja i analizira informacije te izdaje brojne publikacije posvećene odnosima Europe i Latinske Amerike.

sistem generalnih preferencija (GPS) kojim se trgovina s nekim zemljama Trećeg svijeta, uključujući i Latinsku Ameriku mogla odvijati pod povlaštenim uvjetima. Kasnije je EZ osigurala i davanje kredita preko Europskog razvojnog fonda i Europske investicijske banke. Godine 1974. EZ je potpisala Lome konvenciju kojom su proširene specijalne trgovačke koncesije i razvojna pomoć bivšim europskim kolonijama (zemlje APC-a), a u Latinskoj Americi ih je bilo 12, uključujući Commonwealth Caribbean Countries, Surinam i od 1990. kao specijalan slučaj Dominikansku republiku (na inzistiranje Španjolske). Latinoameričke stranke potpisnice žale se kako njihovi najvažniji izvozni proizvodi nisu na GSP listi, a da nedostaci uzrokovani Lome konvencijom samo pogoršavaju njihove trgovačke odnose s ostalim zemljama u razvoju. Velik broj država Latinske Amerike nisu stranke Lome konvencije i često izražavaju svoje nezadovoljstvo objašnjavajući kako su suočene s nepoštenom konkurencijom ne samo s zemljama Prvog svijeta, već i ostatkom Trećeg svijeta.

Europljani su Latinskoj Americi davali ekonomsku pomoć gledajući kako poboljšati svoj trgovački balans, a ne da pomognu ekonomiji određene zemlje, što se vidi iz činjenice da su kredite davali isključivo za kupovinu europskih proizvoda. Tako su ostvarivali komercijalne ciljeve budući da su se krediti koristili za razvitak novih europskih izvoznih tržišta. Sredinom sedamdesetih EZ je uz pomoć svojih multilateralnih institucija odlučila usmjeriti trgovinu i politiku prema Latinskoj Americi. Više od 80% trgovine EZ i Latinske Amerike je trgovina s njezinim najjačim ekonomijama – Argentinom, Brazilom, Čileom, Kulumbijom, Meksikom, Peruom i Venezuelom. EZ je bila iza SAD najveći latinoamerički trgovački partner¹⁶, sve dok pad Berlinskog zida nije Europu okrenuo prema bivšim komunističkim državama vlastitog kontinenta.

Početak osamdesetih odnosi Europe i Latinske Amerike bili su na niskom stupnju. Razlog tome je bila dužnička kriza koja je prohujala Latinskom Amerikom kao i Falklandski rat. Kako bi dobio na popularnosti i skrenuo pozornost javnosti, argentinski predsjednik Leopold Galtieri je na stopedesetu godišnjicu britanske vladavine odlučio izvesti invaziju na Falklande.¹⁷ Tijekom Falklandskog rata EZ je podržala britansku namjeru da

16 Latinska Amerika je 1994. razmjenila sa SAD 27,9%, a Europa je i dalje na drugom mjestu s 26,5%. Mileta Vlatko - Vukadinović Radovan, *Europska integracija i ruska dezintegracija*, FPZ, Birotsak Zagreb 1996., str.6.

17 Falklandi (Malvini) su dugi niz godina bili kamen spoticanja između Velike Britanije i Argentine. Britanci su otoke otkrili, posjedovali i napustili, da bi 1829. na njima bila osnovana kolonija u ime predhodnice Argentine - Ujedinjenih provincija Rio de la Plata. Velika Britanija je smatrala da polaže pravo na Falklande te je tražila rješenje spora pred Međunarodnim sudom pravde što je Argentina odbijala. Britanski Foreign Office je 1979. oživio ideju povrata suvereniteta nad otočjem, iako je već prije Britanija povukla s Falklanda svoj brod Endurance koji je simbolizirao britanski suverenitet nad otočjem. Argentina je to povlačenje shvatila kao britansku nezinteresiranost za to područje. SAD su pokušale spriječiti argentinsku invaziju, ali nisu uspjele. P. Calvocoressi, *World politics since 1945*, Longman Pearson Education, 2000., str. 787-790.

se u tom sukobu Argentina proglasi agresorom i da joj se nametnu sankcije – zabrana prodaje oružja i embargo na uvoz argentinske robe. Namjera EZ je bila prisiliti Argentinu na povlačenje iz sukoba, a ne davanje potpore britanskoj kontraakciji. Potpora EZ prema britanskim akcijama je splasnula nakon što je Velika Britanija torpedirala argentinski brod¹⁸ te su Irška i Italija odbile glasovati za produženje sankcija. Sankcije su ukinute nakon što je Velika Britanija ponovo vratila Falklande u svoje okrilje i nakon što je smijenjen diktator Galtieri. Sredinom osamdesetih pojavila se mogućnost obnove odnosa i stvaranja nove politike EZ prema regiji. Razlozi su bili ekonomske, ali i i političke prirode:

- Latinska Amerika je unatoč siromaštvu većine stanovništva, predstavljala potencijalno veliko tržište za europske proizvode

- Europa je trebala nove izvore sirovina, a ujedno je to za Latinsku Ameriku bila prigoda za rješavanje situacije u kojoj je izvoza njenih ruda i minerala ovisio isključivo o SAD-u¹⁹

- mogućnost opskrbe jeftinom radnom snagom koja bi pojeftinila europsku proizvodnju, budući da radnici u Latinskoj Americi zarađuju tri do šest puta manje nego u zemljama EZ

- Latinska Amerika je počela odbacivati stari model razvoja koji se oslanjao na supstituciji izvoza i protekcionizam, otvorila je svoje granice liberalizaciji

- politička motivacija bila je želja Zapadne Europe, ali i Latinske Amerike da se emancipiraju od SAD i njihove konstantne supervizije

- ulazak Španjolske i Portugala u EZ dovelo je do obnove interesa EZ za Latinsku Ameriku

- pitanje prestiža EZ na međunarodnoj sceni dovelo je do procesa iz San Josea.

Nakon pedesetogodišnje vladavine, na vrhuncu hladnoratovske polarizacije (osamdesetih), u Nikaragvi je dinastija Samoza, prijateljski raspoložena prema SAD, zamijenjena sandinističkom ljevičarskom vladom. Nakon što je Reagan poduzeo niz tajnih akcija kojima je želio svrgnuti sandiniste s vlade, kriza u centralnoj Americi bila je na vrhuncu,²⁰ te je EZ prihvatila poziv kostarikanskog predsjednika Ariasa i pokušala posredovati u mirovnim pregovorima. Ciljevi EZ su bili širi od samog posredovanja, što se kasnije vidjelo kroz razvoj *Contador inicijative* i redovite godišnje sastanke sa

18 Velika Britanija je torpedirala argentinski nosač General Belgrano i tom prigodom je poginulo 386 Argentinaca. Iako je Britanija objavila da će torpedirati sva polovila u zoni oko Falklanda, sama autorizacija te akcije je bila vrlo upitna, budući da se brod nije približavao Britancima, kako su to oni tvrdili. Kasnije se špekuliralo da se tom akcijom željelo spriječiti pregovaranje s Argentinom. Ibid str. 789-790.

19 Početkom 80-ih Latinska Amerika je proizvodila 33% svjetske proizvodnje bakra, 26% boksita, 20% željeza i 16% kositra. Dotad je opskrba Europe sirovinama ovisila o Africi.

20 U sukobe su bili upleteni osim SAD i Nikaragve, El Salvador i Honduras.

zemljama u toj regiji te je centralna Amerika postala vrata za ulazak EZ u čitavu Latinsku Ameriku. Proces iz San Josea institucionaliziran je 1985., a s pomoću njega je Europa posredovala u sklapanju mirovnog sporazuma među zaraćenim stranama i rekonstruiranju Centralne Amerike kao sub-regije. Proces je bio nediskriminatornog karaktera, budući da je EZ priznala legalnu vladu Nikaragve kao partnera u pregovoru. Proces je uključivao godišnje sastanke na razini ministra vanjskih poslova EZ i pet država regije, a cilj je bio političko pomirenje, ekonomska rekonstrukcija i regionalna integracija. EZ je materijalno pomogla stvaranje *Contador inicijative* a kasnije i *Esquipulas formulu* za rješavanje regionalnih nesporazuma,²¹ no zbog toga nije došla u sukob sa SAD u kojima je vladalo podvojeno mišljenje o rješenju ovog problema. Nakon što je mir sklopljen, EU je postala glavni donator pomoći za rekonstrukciju regije, a Centralna Amerika je u devedesetim godinama primila najvišu *per capita* pomoć nego bilo koja druga regija u svijetu. Dijalog na razini ministara vanjskih poslova je institucionaliziran i odvija se svake druge godine, a EU je u njega uključila brojne nevladine organizacije (NGO) i elemente civilnog društva.

Posthladnoratovsko razdoblje (1990. -)

Značajka posthladnoratovskog razdoblja odnosa Europe i Latinske Amerike je redefiniranje odnosa i njegovo razmatranje u trokutu Europa-Latinska Amerika-SAD.

Nakon 1989. pojavilo se pitanje postoji li netko tko bi mogao biti protuteža američkom utjecaju u Latinskoj Americi? Mogući odgovor bila je ujedinjena Europa. Pristupanje Španjolske i Portugala 1986. godine EZ, ojačalo je ulogu Europe kao podržavateljice demokratizacije u Latinskoj Americi, dok je europsko integriranje ohrabrialo Latinsku Ameriku da će i njezini pokušaji da krene u istom pravcu uspješno završiti. U isto vrijeme Europa i Latinska Amerika vezale su svoje prioritete za odnose sa SAD te se odnos Latinske Amerike i Europe mora razmatrati u trokutu EZ-Latinska Amerika-SAD, a ne samo u bilateralnoj perspektivi. Kako bi bar malo neutralizirala dominantnu poziciju SAD, Latinska Amerika je sve od osamdesetih godina naovamo isticala želju za konstruktivnijim odnosom s Europom. Europa je prihvatila poziv, ali je isprva bila nervozna budući je ulazila u američko "dvorište". Tijekom zasjedanja Europskog vijeća u Luxembourg 1987.

21 Contador grupu su osnovala 1984. Kolumbija, Meksiko, Panama i Venezuela, a cilj joj je bio pronaći miroljubiv način za rješavanje sporova u centralnoj Americi, kasnije je prešla u Rio grupu. Esquipulas formula poznata je pod nazivom Ariasov plan (Arias je bio predsjednik Kostarike, a za plan je dobio Nobelovu nagradu za mir). Formula je nudila rješenje kako na miran način rješiti krizu u Centralnoj Americi. *The United States and Latin America: The New Agenda*, ed. Victor Bulmer-Thomas & James Dunkerley, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London England 1999. str 70.

definirana je nova strategija EZ prema Latinskoj Americi koja je u devedesetim godinama 20. stoljeća isticala važnost tih pet trendova u latinoameričkoj politici EU:

1. politička suradnja
2. ekonomska suradnja i razvoj trgovine
3. financijska i humanitarna pomoć najnerazvijenijim zemljama Latinske Amerike
4. potpora regionalnim integracijskim procesima
5. promocija ljudskih prava i demokratizacije²²

Jedina ekonomija Latinske Amerike koja donosi veliku zaradu je proizvodnja droge, a kao proizvođači prednjače Kolumbija, Bolivija i Peru. Zabrinuti zbog proširenja opsega europske trgovine narkoticima čije su zemlja porijekla bile države Latinske Amerike, Europljani su raznim sporazumima nagrađivati njihovu borbu protiv proizvodnje droge. Pregovarajući o specifičnoj regionalnoj varijanti općeg sustava preferencijala (GSP), EZ je unijela nove oblike suradnje s Andskim paktom,²³ a još 1987. stupio je na snagu Sporazum o suradnju EZ i Andskog pakta kojim su si stranke međusobno jamčile status najpovoljnije nacije (MFN most-favoured nation). Godine 1990. EZ je zemlje Andskog pakta (osim Venezuele) oslobodila plaćanja carine na četiri, a zemlje Centralne Amerike na tri godine. Vijeće Europe i Europski parlament 1995. donijeli su "The European Union and Latin America: the present situation and prospect for closer partnership (1996-2000)" dokument koji je objašnjavao tadašnju situaciju i mogućnost buduće suradnje EU i Latinske Amerike. EU je predložila da u razdoblju 1996-2000 njezini prioriteti u Latinskoj Americi i dalje budu: institucionalna potpora i konsolidiranje demokratskih procesa; borba protiv siromaštva i društvenog isključivanja; potpora ekonomskim reformama i poboljšanje sposobnosti natjecanja na međunarodnom tržištu.²⁴

Treća generacija sporazuma o suradnji EU i Latinske Amerike (uključivali su i uvjet "demokratskih principa", ali i "budućeg razvoja odnosa") dogovorena je 1993., a 1996. pet država članica dogovorile su modificiranje sporazuma, pretvarajući pakt u "Andsku zajednicu" s liberalnijim pogledom usmjerenim na tržište. EU je podupirala taj razvoj, ali je praksa išla puno sporije. Glavni razlozi su sljedeći: države Andske zajednice nisu jedinstvene u ekonomskim, političkim ni sigurnosnim temama; neke države suočene su s unutarnjim tenzijama; uspjeh i proširenje MERCOSUR-a²⁵ dijeli

22 *The New Latin Americana policy of the EU*, str. 4.

23 Rio pakt osnovale su 1969. andske države Bolivija, Kolumbija, Čile, Ekvador i Peru. Venezuela im se pridružila 1973., a Čile izašao 1976.

24 *The European Union and Latin America: the present situation and prospect for closer partnership (1996-2000)* Commission Communication to the Council and the European Parliament

25 MERCOSUR ili MERCOSUL je naziv za zajedničko tržište Brazila, Argentine, Urugva-

Andsku zajednicu i nudi svakoj državi alternativni put regionalnoj integraciji. Povratak demokraciji je omogućio Čileu sklapanje samostalnog sporazuma s EU. Bili su to za Europu vrlo inovativni pregovori, budući da Čile nije član MERCOSUR-a, ni Andske zajednice, i EU je prvi put zaključila globalni (uključivao je liberalizaciju trgovine i politički dijalog) sporazum s jednom državom koja se ne nalazi u njezinom susjedstvu. Nakon tog presedana, EU je prema istom načelu mogla započeti pregovore i s Meksikom. U prosincu 1997. ministri vanjskih poslova članica EU potpisali su s Meksikom Sporazum o ekonomskom partnerstvu, političkoj koordinaciji i kooperaciji. Bila je to ključna komponenta strategije koja je željela ustanoviti nazočnost EU u Latinskoj Americi, a koja je opet nužna budući da Europa želi ostaviti dojam o svojoj globalnoj nazočnosti. EU je bila zainteresirana za zaobilaznje Sjevernoameričke zone slobodne trgovine (NAFTA), a Meksiko je želio demonstrirati kako usprkos intenziviranju odnosa sa SAD i Kanadom, ostaje suverena država koja posjeduje slobodu akcije na međunarodnom planu. Unatoč svemu, pregovori su se pokazali vrlo teškim, jer nijedna strana nije spremna podnijeti teške ekonomske obveze kojima bi se trebali promovirati relativno sekundarni odnosi, a djelomično i zbog toga jer Meksiku nije jasno kako će politički dijalog s Europom pridonijeti njevoj suverenosti i autonomiji.²⁶

Iz objektivnih i subjektivnih razloga bilateralni odnosi EU i MERCOSUR-a nadilaze sve ostale europske veze s Latinskom Amerikom. Ukoliko EU uspije u svojoj strategiji prema MERCOSUR-u, ostali elementi latinoameričke agende doći će vrlo jednostavno sami na svoje mjesto. Statistike pokazuju da su Brazil i Argentina obećavajuća tržišta za europski biznis koji je stoga kreirao lobby za unapređenje suradnje EU i MERCOSUR-a. Summit čelnika EU i Latinske Amerike održan sredinom 1999. u Rio de Janeiru je pokazao sve mogućnosti i poteškoće. Članice MERCOSUR-a imaju vrlo kompetitivni poljoprivredni sektor te s neodobravanjem gledaju na europsku poljoprivrednu politiku kao i na Lome sporazum koji onemogućava slobodnu trgovinu. Stoga su se kao područja od zajedničkog interesa identificirala: trgovina automobilima i energijom, privatizacija, financijski sektor te infrastrukturni projekti vezani za regionalnu inicijativu. Stvaranje interregionalne asocijacije i zone slobodnog tržišta između EU i MERCOSUR-a kao EU-MERCOSUR ekonomske integracije, dugoročno gledajući više će ovisiti o učinkovitosti i izdržljivosti europskog privatnog sektora, nego o političkoj volji različitih šefova država. Ipak, postoje i kulturne veze, kao i zajedničke vrijednosti koje bi mogle pripomoći stvaranju odnosa EU-MERCOSUR.

ja i Paragvaja. Osnovano je 1991. a sporazum je stupio na snagu 1995. Mileta; *ABC Europske unije*, Zagreb 1997. str.170-171.

26 *The United States and Latin America: The New Agenda*, ed. Victor Bulmer-Thomas & James Dunkerley, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London England 1999., str.62.

Argentina i Brazil primili su milijune europskih imigranata od kojih mnogi danas zauzimaju važne pozicije u svojim društvima i vrlo često održavaju obiteljske i lingvističke veze sa starim svijetom. S točke gledišta EU, važno je što se članice MERCOSUR-a vraćaju u okrilje demokracije i prevladavaju vlastita neprijateljstva (osobito Argentina i Brazil).

Iako priča o ratu oko bananama može izgledati interesantna samo specijalistima, važna je jer definira pravi kontekst i značenje europske politike prema Latinskoj Americi i potvrđuje činjenicu kako su odnosi EU i Latinske Amerike gotov uvijek triangularne prirode. Europsko tržište banana opskrbljuje se bananama iz njezinih bivših karipskih kolonija, dok neke države EU posjeduju i vlastite plantaže (Španjolska- Kanarski otoci; Grčka-Kreta; Francuska – Guadeloupe, Portugal – Madeira). Karipski i mediteranski proizvođači trebaju se tako natjecati cijenom i kvalitetom s plantažerima Latinske Amerike, a EU je rastrgana između postizanja dva cilja: zaštititi "svoje" proizvođače od konkurencije, ali i promicati interese europskih konzumenata banana. Sa stvaranjem zajedničkog europskog tržišta 1992. i završavanjem Urugvajске runde 1993. konflikt je izbio na površinu. Kreiranje Svjetske trgovinske organizacije (World Trade Organization-WTO) omogućilo je potpisnicima da se mogu žaliti na postupke neke druge potpisnice te da se spor mora pokušati riješiti mirnim putem, zato su i SAD inzistirale na ulasku zemalja Latinske Amerike u WTO.²⁷ Potkraj 1997. sud WTO-a je donio presudu protiv postojećeg europskog režima banana. Problemi su i dalje bile kvote, sve dok u ljeto 1998. europski ministri poljoprivrede nisu donijeli odluku o očuvanju dviju odvojenih kvota, od kojih bi jedna bila za zemlje APC-a, a druga za Latinsku Ameriku. EU je odlučila da ne može staviti na kocku sociopolitičku stabilnost istočnih Kariba, iako je zbog toga može u WTO ponovno prozvati Latinska Amerika, budući da WTO zagovara promjenu kvota u tarife.

Europa nije nikada slijedila američku politiku ekonomskih sankcija prema Kubi, nije imala isto gledište prema politici kompenzacija za konfiscirana dobra i nije podupirala američku verziju demokratizacije Kube. Početkom devedesetih kad su u Španjolskoj bili na vlasti socijalisti, EU je eksperimentirala drukčiji pristup Kubi. Cilj je bio uzdrmati ekonomski i politički monopol koji je proizlazio iz kubanskog ustava, i uz pomoć postupnih reformi, reintegracijom u međunarodnu tržišnu ekonomiju i konstruktivnom suradnjom postići to što su Amerikanci željeli postići konfrontacijom i nametanjem. Kad je u Španjolskoj Gonzalesova vlada bila zamijenjena konzervativnom Aznarovom, EU je zastala u svojim nastojanjima, da bi nakon što je Clinton 1996. prihvatio Helms-Burtonov zakon, umjesto prego-

27 SAD ne posjeduju plantaže banana, ali ugošćuju najmoćnije korporacije koje se bave proizvodnjom i trgovinom banana. One su najvjerojatnije svojim viskim iznosima donacija za kampanje "uvjerile" SAD da stanu na njihovu stranu, ali SAD su i same bile zainteresirane da uzdrmaj u europski poljoprivredni protekcionizam, te su konstantno podupirale latinoameričke države da EU pozovu na redu preko mehanizama WTO-a.

vara s Havanom oko uvjeta liberalizacije na Kubi, morala pregovarati s Washingtonom oko ekstrateritorijalnih pretenzija novoga američkog zakona o sankcijama. Helms-Burtonov zakon je stvorio dva glavna instrumenta pomoću kojeg su se mogli goniti građani i korporacije izvan američke jurisdikcije. Članak III otvara mogućnost legalne akcije američkog pravosuđa protiv neameričkih građana koji možda imaju nešto s američkim konfisciranim dobrima na Kubi, dok Članak IV omogućuje da SAD odbiju izdati vizu za ulazak u SAD službenicima stranih kopanija (i članovima njihovih obitelji) za koje se sumnja da su sudjelovali u trgovini s Kubom.

Nakon što se EU požalila WTO na postupke SAD, SAD su svoj stav obrazložile prijetnjom nacionalnom interesu, budući da je Kuba za SAD od vitalnoga sigurnosnog interesa i na taj način su se odbile pokoriti presudi suda WTO-a. EU je 1998. dogovorila da se Članak IV više neće odnositi na tvrtke EU. Teško je politiku EU prema Kubi opisati uspješnom, budući da ni Washington niti Havana nisu zainteresirani za ideje koje dolaze iz Bruxellesa. Ulovljena između dvije vatre, EU nije ni sama sigurna što želi. Dugoročno gledano postat će jasno kako su principi koje su Europljani nudili Kubancima bolji od onih koje nameće američki Kongres. No, ukoliko tako i ispadne, vjerojatnije je da će SAD, a ne EU, preuzeti inicijativu i pokupiti svu slavu.

Kulturna razmjena često pridonosi postizanju političkih ciljeva, a neke države ističu i njezinu ekonomsku vrijednost. Iako kulturni odnosi u širem smislu postoje kroz povijest Latinske Amerike, sistematske aktivnost vlada je relativno noviji fenomen. Tek nakon II. svjetskog rata službeno su regulirani programi kulturne razmjene, a najaktivnije su Francuska, Njemačka, Velika Britanija, Španjolska i Italija koje imaju i svoje kulturne centre. Većina od njih su privatne organizacije koje primaju financijsku potporu svojih vlada: Francuska – Alliance Francaise, Njemačka – Goethe Institut, Velika Britanija – British Council, Španjolska – Instituto de Cultura Hispanica. Svi ti centri se bave širokim aspektom aktivnosti kao što su: učenje jezika, vođenje biblioteka, stipendije za školovanje u inozemstvu, razmjena umjetnika, intelektualaca i sportaša, distribucija filmova, knjiga, časopisa i novina.

Budućnost odnosa EU i Latinske Amerike

Trenutačno u EU dolazi do tenzija između prioriteta južnih europskih članica koje predvodi Španjolska, a koje su zainteresirane za jaku nazočnost EU u Latinskoj Americi i kojima je to izvor prestiža i važan segment nacionalnog interesa, te sjevernih članica EU koje su zainteresirane za proširenje EU na postkomunistički blok. Sve ukoliko bi i pobijedio južni lobby, nije sigurno da će Latinska Amerika imati velike koristi, budući da se same mediteranske države sukobljavaju oko kohezionih fondova i da "proces iz

Barcelone" pokazuje da je za jug EU Sjeverna Afrika od većeg geopolitičkog značenja nego Latinska Amerika. Zaključci koji se mogu donijeti su sljedeći:

A) Perspektiva suradnje EU i Latinske Amerike i dalje će biti relativno otvoren oblik regionalizma. Može se očekivati nastavak i inteziviranje bi-regionalne suradnje i to na razini šefova država. Klauzula o demokraciji mogla bi biti potencijalan izvor problema između EU i Meksika zbog nepoštivanja ljudskih prava u Chiapasu, a jednako tako i u nekim drugim latinoameričkim državama. Iako im se neće sviđati svi aspekti europske prisutnosti u Latinskoj Americi, latinoamerički lideri pozdravljat će zainteresiranost EU za Latinsku Ameriku i držati je atraktivnom protutežom američkom utjecaju.

B) Liberaliziranje trgovine bit će isticano u regionalnim *communiqués* i sporazuma, ali je pitanje kako će utjecati na stvarnu dinamizaciju trgovine. Pitanje zajedničke poljoprivredne politike EU u područjima u kojima latinoamerička poljoprivreda ima snažnu komparativnu prednost bit će od ključnog značenja.

C) Trgovina robom, uslugama i upliv međunarodnih investicija odnose se i na razmjenu EU i Latinske Amerike. Europske banke su glavni investitori u nekim latinoameričkim privatizacijskim programima, osobito na samom jugu kontinenta, a europske automobilske kompanije također puno investiraju. Često se moraju boriti s američkim kompanijama i vjerovatnije je da će SAD i dalje biti uspješnije na tom području.

D) Širenje NAFTA-e ne odgovara EU, a što se tiče FTAA (Free Trade Area of the Americas),²⁸ EU se može nadati da će biti za nju manje diskriminatorna. To joj daje motiv za podržavanje razvitka MERCOSUR-a i njegovo potencijalno prerastanje u SAFTA-u (South American Free Trade Area).

E) Latinska Amerika ne smije precijeniti težinu njenog odnosa s EU i trebala bi biti svjesna da je za EU važniji odnos sa SAD. U proljeće 1998. Leon Brittan povjerenik zadužen za trgovinu objavio je kontravezni prijedlog o stvaranju NTM (New Transatlantic Marketplace), novog transatlantskog tržišta.²⁹ Ukoliko bi u tom smjeru krenuli pregovori između EU i SAD, onda bi odnosi EU i Latinske Amerike bili gurnuti na stranu. Ipak, ta inicijativa EU pokazuje da su odnosi EU i Latinske Amerike asimetrični i sekundarni za obje strane i iako bi Latinska Amerika mogla imati koristi od stvaranja NTM-a, neće sudjelovati u njegovom stvaranju.

28 FTAA je slobodna trgovinska zona između Sjeverne, Srednje i Južne Amerike, izuzev Kube koja bi se trebala ostvariti do 2005. Opširnije o FTAA u "The Economist" April 21., 2001., str.19-22.

29 *The United States and Latin America: The New Agenda*, ed. Victor Bulmer-Thomas & James Dunkerley, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London England 1999. str.69.s

Zaključak

EU će i dalje, vjerojatno pod pritiskom Španjolske, razvijati svoje gospodarske, političke i kulturne odnose s Latinskom Amerikom, ali će to teško postati njihov jedini strateški interes, upravo zato što je Latinska Amerika od strateškog interesa za SAD. Europa će u borbi protiv američkog unilateralizma moći nuditi samo pasivni otpor, ali ne i alternativu američkom multilateralizmu. Dobra volja EU i Latinske Amerike i dalje će biti prisutna, ali Latinskoj Americi EU nikada neće moći biti zamjena za SAD. Jednako tako ni EU neće riskirati svoje prijateljstvo sa SAD kako bi razvijala relativno sekundarne odnose s Latinskom Amerikom. Za EU prioriteta će biti razvitak odnosa sa srednjom, istočnom i jugoistočnom Europom.

Lidija Kos-Stanišić

Relations between Europe and Latin America from the Beginning of the 19th Century until Today

Summary

In this paper, the relation between Europe and Latin America is analysed from the beginning of the 19th century until today. We can distinguish few characteristic periods in the development of these relations; first, the period of colonisation; second, the period of gaining independence of the Latin-American states; third, the period between two wars; the fourth period after the World War II; and fifth, the period after the "cold war". In every mentioned period political and economic relations of Europe towards Latin America are being examined. The author especially analyses the period of the second half of the 20th century in which the policy of EC, later EU towards Latin America is observed in the triangle Europe-Latin America-USA. Despite the fact that the Europeans discovered and colonised Latin America, USA became dominant in political and economic processes in that part of the world in the second half of the 20th century.

Bibliografija:

- Atkins, Pope, *Latin America in the international political system*, Westview Press, Boulder San Francisco Oxford, 1995.
- Bulmer Thomas V. - Page S., Trade Relations in the Americas: MERCOSUR, The Free Trade Area of the Americas and the European Union, *The United States and Latin America: The New Agenda*, ed. Victor Bulmer-Thomas & James Dunkerley, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London, England, 1999.
- Calvocoressi Peter, *World Politics since 1945*, Longman Pearson Education, 2000.
- Cambridge encyclopedia of Latin America and the Caribbean*, rev.ed., Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Goldstein D. & Dillon K., *The Spanish-American War*, Brassey's, Washington-London 1998.
- Keen B. - Hayes K., *A History of Latin America*, Houghton Mifflin Company, Boston & New York, 2000.
- Mileta Vlatko, *ABC Europske unije* (leksikon temeljnih pojmova), Školske novine, Zagreb 1997.